

Curtea Europeană de Justiție

Drd. Laura GHEORGHIU
Universitatea de Vest Timișoara

The European Court of Justice is, above all, the Trojan horse of the federal project into a conservative, precautionary intergovernmental structure of this unclassifiable European Union. Should it follow precisely its birth certificate, it would be a difficult partner in the slalom among the member states' requirements and reluctances. However, it had to reduce its strictness in order to protect the integration process as well as the achievements existing so far. On the other hand, as any viable organisation, it undertakes changes in order to get closer to its defining aim: the protector of Union's law. This paper tries to be a comprehensive portrait of - perhaps – the most important tool of the European federalists on their way to unify the continent, namely, the Court of Justice, both in a diachronic view and in an up-to-date perspective, drafting the preparations for the turn into the Union' Supreme and Constitutional Court.

Înființată prin Tratatul de la Paris (18 aprilie 1951), odată cu Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO) și, deci, odată cu prima etapă din lungul drum al unificării continentului, Curtea Europeană de Justiție (CEJ) a fost poate, cea mai clară dovadă a intențiilor pe termen lung ale „părinților fondatori”. Mai exact, statutul, organizarea și competențele ce i-au fost atribuite, spuneau multe despre caracterul ei suprastatal – într-o perioadă în care puține erau instituțiile de acest fel, în lume și, dintre ele, prea puține aveau eficiență reală. Robert Schuman și colaboratorii săi au înțeles că orice colaborare între state, întemeiată pe intenții oricât de bune și reglementată oricât de strict, conduce mai devreme sau mai târziu la un monopol greu de înlăturat al părții care interpretează normele și, deci, cenzurează și sancționează comportamentul celorlalte. Ori, istoria europeană este o istorie a conflictelor iscate tocmai de tentativele de limitare a acestor prerogative – atribuite ori, cel mai adesea, autoinstituite! Indiferent dacă a fost vorba despre o dinastie, o alianță militară ori un stat, pretențiile și orgoliile au fost atât de greu de controlat, încât au reușit să transforme orice gest politic într-o acaparare de puteri exersate apoi, în detrimentul celorlalte unități politice. Era, deci, natural, ca unificarea să stea sub controlul unei instanțe loiale programului, deci neutre față de state, chiar dacă, reprezenta sinteza culturilor lor normative. Trebuia să fie o instituție „controlată” de state la nivelul tipului de reglementări și sancțiuni pe care le putea da și, în același timp, competentă să controleze statele sub aspectul respectării sau nu de către acestea, a obligațiilor asumate, atât față de Comunitate, cât și față de fiecare dintre ceilalți membri ai Comunității ori față de terți.

a. Curtea Europeană de Justiție – prezentare generală

În acest context, Tratatul stabilea încă din art. 7, instituțiile fundamentale ce urmau să gestioneze aplicarea prevederilor sale și astfel, să protejeze constituirea celui dintâi nivel al cooperării economice transnaționale în Europa postbelică. Acestea erau: „Înalta Autoritate, asistată de un Comitet Consultativ, Adunarea Generală, Consiliul Special de Miniștrii și

Curtea de Justiție.” Apoi, în primul articol referitor strict la Curte, Tratatul prevedea explicit că scopul acesteia era „să asigure respectarea legii, în interpretarea și aplicarea Tratatului, precum și a regulilor stabilite în acest scop.” (art.31). Curtea devenea încă de la început, un „gardian al Tratatului” și al procesului de unificare. De aici, vor decurge toate exigențele pe care le va comporta ocuparea unei poziții în structura Curții, natura și competențele acesteia, tipul de relații ce se vor stabili între Curte și celelalte instituții comunitare. Fiind o instituție a Comunității, urma să răspundă numai în fața acesteia, fiind independentă de statele membre. Acestea, în schimb, se angajau prin semnarea Tratatului, să recunoască deciziile Curții și să le pună în executare. Practic, deciziile în cauză nu mai pot fi ignorate după momentul aderării la Comunitate, ele avînd forță juridică obligatorie pe întreg teritoriul acesteia. Prin urmare, statele fondatoare au hotărît să se supună unei jurisdicții neutre, chiar dacă – la început – numai sub un număr limitat de aspecte. Era o primă derogare¹ de competențe dinspre state spre o instituție a Comunității care, dovedindu-și obiectivitatea și stabilitatea, a produs un puternic mobil în vederea extinderii prerogativelor sale și a Comunității înseși, prin Tratatul de la Roma. Pînă la prima extindere – 1973– Curtea și-a întărit succesiv poziția, conferind statelor încredere, o stare de siguranță, o sursă reală de legalitate și echilibru.

Aderarea celor trei țări anglo-saxone : Marea Britanie, Irlanda și Danemarca, țări cu sisteme juridice atît de diferite de cel(e) continentale, a ridicat dintr-o dată mari semne de întrebare cu privire la legitimitatea Curții, dar și a naturii sale. S-ar fi dorit o limitare a competențelor acesteia la aspecte legate de relațiile între instituțiile comunitare precum și, a caracterului obligatoriu al deciziilor la unul opțional, transformîndu-le în simple recomandări. Fiecare nouă extindere a reluat această discuție, mai cu seamă că mărirea numărului de membri înseamna o creștere proporțională a numărului de magistrați dar și a cauzelor supuse examinării. A fost pusă la îndoială omogenitatea interpretării dreptului, în condițiile creșterii numărului de judecători și, astfel, a predominanței ședințelor pe Camere în locul celor în plen – care constituiseră regula în Tratatul inițial! S-a vorbit și de „un guvern al judecătorilor”, unele state membre temîndu-se de o prea mare rigidizare a funcționării Comunităților, de vreme ce tot mai numeroase acte ale instituțiilor urmau să fie supuse controlului de legalitate. Practic, tocmai scopurile înființării Curții au devenit deranjante, pe măsură ce marcau tot mai ferm distanța între o simplă organizație între state și respectiv Comunitatea, care păstra ca țintă unificarea europeană.

Totuși, la cererea Curții, Actul Unic European (1986) a încuviințat Consiliul să instituie Tribunalul de Primă Instanță (TPI), care va lua ființă din Decizia nr. 88/591 din 24.10.1988. Fără a fi o nouă instituție, ci doar o jurisdicție de primă instanță în cadrul Curții, Tribunalul avea menirea de a prelua parte din atribuțiile acesteia și a o degreva de activități laborioase ce nu aveau importanță fundamentală pentru funcționarea Comunităților. Este vorba despre o parte dintre cauze a căror soluționare reclama o amplă documentare, ori de litigii între resortisanți și state, lăsînd Curții aspectele de interpretare a dreptului, cele cu impact major / strategic asupra Comunității ori cele de validare a acordurilor internaționale, la care Comunitățile erau / sînt parte.

Recent, aceleași considerații legate de celeritate și de examinarea corectă și deplină a cauzelor înaintate Curții, au dus la înființarea Tribunalului Funcției Publice (European Union

¹ Ne referim aici la principiul primatului dreptului comunitar asupra celui național, chiar/ mai ales în cazul unui conflict de drept. „Prin hotărîrea din 15 iulie 1964 (Costa contra ENEL), Curtea de Justiție a instaurat primatul dreptului comunitar (regulamente, directive, decizii), în fața dreptului intern al statelor membre.”, Octav Bibere, *Uniunea Europeană între real și virtual*, Editura All, 1999, pag. 145;

Civil Service Tribunal). Conform Deciziei din 02.11.2004 a Consiliului, privind înființarea Civil Service Tribunal, precum și a Statutului Curții de Justiție, actualizat în Noiembrie 2005, această nouă instanță, organizată în cadrul Curții, are atribuții în domeniul relațiilor între instituțiile comunitare sau, între acestea și personalul lor. Prin urmare, atât părțile, cât și aspectele supuse judecării aparțin nivelului comunitar, neimplicând în nici un fel statele membre ori legislațiile naționale.

În ceea ce privește deciziile ori avizele Curții (și ale Tribunalului de Primă Instanță), ele au, cum spuneam, forță obligatorie în statele membre. Asemeni tuturor normelor dreptului comunitar, deciziile Curții au preeminență față de hotărârile instanțelor naționale care astfel, sînt obligate să le pună în aplicare, ori, după caz, să-și adapteze propriile concluzii în funcție de sentința Curții Europene. Indiferent dacă un stat a cerut ori nu o interpretare a unei norme comunitare, a fost sau nu parte într-o cauză, odată pronunțată și notificată o decizie a Curții, oricare dintre statele membre e ținut să ia act de aceasta și să opereze toate modificările ce se impun în legislația internă. Atunci cînd statul e vizat direct de decizie, cu atât mai mult, trebuie să găsească cele mai bune mijloace de a i se conforma. Iar răspunderea pentru punerea în executare a acestor hotărîri aparține instituțiilor naționale.² În timp ce deciziile Tribunalului de primă instanță pot fi recurate la Curte, poziția Curții este definitivă și irevocabilă, nemaiputînd fi contestată în fața nici unei instanțe!

Totuși, acolo unde dreptul comunitar nu prevede o competență explicită a Curții, anumite aspecte pot fi judecate de către curțile naționale, eventual cerînd Curții Europene o poziție prealabilă. Pe de altă parte, două state sau orice două părți aflate în litigiu, pot, în urma unui acord de voință, să se adreseze direct Curții Europene, mai cu seamă în cazul în care este implicat și un act normativ comunitar.

Datorită acestor aspecte și faptului că judecătorii sînt independenți de statul care i-a propus, Curtea este o instituție eminentă comunitară, cu statut și regulament propriu. Chiar dacă, parte din competențe sînt specifice unui Tratat fondator, deci unei anumite Comunități, încă din 1957 s-a statuat faptul că cele trei comunități urmau să aibă o singură Curte. Aceasta controla și judeca în funcție de specificul cauzei, fiind abilitată să protejeze respectarea tuturor celor trei Tratamente comunitare – la început – iar azi, a întregului drept comunitar primar ori derivat. Din acest motiv, Tratatul Uniunii Europene (TUE, 1992) a plasat Curtea în „baza comună” a „templului”, alături de conservarea acquis-ului comunitar, de revizuire, de instituția intrării în vigoare a unei norme ori de problema valabilității tratatelor. (Titlul VII, Dispoziții finale). Constituirea și evoluția Comunităților ar fi îndreptățit păstrarea Curții în pilonul central (CECO, CEE, CEEA) în cadrul căruia s-a aflat încă de la înființare. Dar extinderea competențelor sale la domenii ce țin de ceilalți doi piloni – PESC și JAI – precum și competențele interguvernamentale ale acestora, deci, mai limitate decît ale Curții, au reclamat crearea acestei *baze comune*, aflată în serviciul direct al Uniunii și, astfel, la „baza” viitoare uniuni politice europene. Prin urmare, Curtea este mai mult decît un instrument de monitorizare a respectării dreptului comunitar, ea fiind un pas explicit spre realizarea unei formule cu adevărat integratoare a statelor europene și spre dotarea acesteia cu instituții independente de membrii componenți. De aceea, s-a și vorbit despre un posibil statut de curte federală ce i-ar trebui acordat, statut ce a rămas – deocamdată - în proiect.

² cf. *idem*, pag. 143;

b. Scurt istoric al Curții Europene de Justiție

Tratatul de la Paris din 1951 stabilea nu doar înființarea Curții Europene de Justiție, ci și structura sa, competențele, procedura, raportul deciziilor sale cu dreptul național din fiecare stat membru. În acea formulă de Comunitate formată din șase state, Curtea avea șapte judecători, asistați de doi avocați – generali, recrutați cu toții pe baza meritelor profesionale și a unui profil moral ireproșabil. Odată ce depuneau jurământul, magistrații dobândeau/dobândesc calitatea de funcționari comunitari, fiind răspunzători doar în fața Comunității / Uniunii și a propriei cariere. De regulă, Curtea acționează în plen, putând să-și formeze și Camere de câte trei sau cinci judecători, pentru aspecte preliminare ori pentru anumite categorii de cauze. Avocatul general desemnat, „acționând cu completă imparțialitate și independență” trebuie să prezinte o sinteză obiectivă a cauzei pentru a ușura activitatea Curții (art. 32a).³ De asemenea, se constituie grefa Curții, cu atribuții stabilite de către Curte. În ceea ce privește competențele acestei instanțe, ele constau în controlul legalității actelor emise de Înalta Autoritate, în sancționarea încălcării Tratatului ori a normelor de procedură, respectiv notificarea și, după caz, sancționarea neexecutării obligațiilor ce decurg din dreptul comunitar fie de către un stat fie de către Comunitate. Curtea se mai putea pronunța în privința unor clauze arbitrale prezente în contractele de drept public sau privat la care Comunitatea era parte. Este de reținut, deci, caracterul suprastatal al Curții, posibilitatea sancționării statelor ori instituțiilor comunitare, atributul obligatoriu al deciziilor Curții. Nu doar normele aveau ca scop integrarea economică a țărilor fondatoare, ci și Curtea ca „paznic” al respectării normelor odată adoptate. Avem de a face nu doar cu o voință exprimată în sensul realizării unei uniuni, ci și cu crearea unui instrument solid de control al acestui proces!

Tratatele din 1957 aduc nu doar înființarea a două noi comunități, ci și competențe suplimentare pentru Curte. În plus, aceasta devine, prin Convenția încheiată în 25 martie 1957, o instituție comună celor trei comunități. În funcție de specificul cauzei, temeiul de drept era un Tratat sau altul, deci Curtea avea competențe diferite în funcție de ramura de colaborare la care se referea problema supusă judecării sale. Ceea ce trebuie remarcat este faptul că cele două tratate semnate la Roma adaugă diferite aspecte la portretul inițial al Curții, fără a anula nimic din prevederile CECO. Ele reprezintă, din acest punct de vedere o completare, consecință a eficienței deja demonstrate a Curții, deci, a încrederii de care se bucura în statele fondatoare. Între noutăți, pot apărea în poziție de justițiabili persoanele fizice ori juridice care se consideră vătămate direct ori în drepturile lor de către o instituție comunitară⁴. Este pentru prima dată când persoanele fizice ori juridice se puteau adresa unei instanțe supranaționale în nume propriu și nu al statului în care își au domiciliul ori sediul. Ba, dimpotrivă, se pot chiar îndrepta împotriva aceluși stat, dacă de la organele acestuia au rezultat în mod direct ori indirect – prin semnare/ ratificare – decizii care prejudiciază acele persoane! Era aici un nou semn că dincolo de „pașii mărunți” prevăzuți de Jean Monnet,

³ Acest articol a fost introdus de articolul 4(2) din Convenția din 25 Martie 1957 asupra unor Instituții Comune Comunităților Europene”. Menționăm aici conținutul articolului deoarece funcția de avocat general a fost instituită încă din Tratatul de la Paris, chiar dacă nu i se stabiliseră competențele.

⁴ „Orice persoană fizică sau juridică poate, în condițiile prevăzute în paragrafele precedente, să se adreseze Curții de Justiție pentru faptul că o instituție comunitară nu i-a remis un act, altul decât recomandări sau opinii.” – Tratatul Euroatom, art. 148, al. 3; „orice persoană fizică ori juridică poate formula, în anumite condiții, un recurs contra deciziilor cărora le e destinat și contra deciziilor care, au aparența unei reglementări sau a unei decizii adresate unei alte persoane, o privește pe prima în mod direct și individual”. Tratatul CEE, art. 173 al. 2;

comunitățile se îndreptau spre mai mult decât o organizație între state. Statele erau subiecte importante în această construcție, dar nu singurele!

Tocmai pentru a nu alimenta eventuale temeri la nivelul conducerii statelor, se introduce procedura prealabilă, prin care, orice stat care a încălcat o normă comunitară prin ceea ce a făcut sau prin neexecutarea unor obligații, este mai întâi notificat de către Comisie. Aceasta se poate autosesiza ori poate fi sesizată de alte state ori de către Curte. Partea culpabilă trebuie să-și prezinte poziția și să repare daunele produse. Acțiunea în fața Curții este pornită abia după expirarea termenului în care statul respectiv trebuia să răspundă, în cazul că nu a făcut-o. Prin urmare, se încearcă evitarea litigiilor și rezolvarea neajunsurilor pe cale administrativă, atât în cadrul CEE cât și Euroatom.

În același timp, Curtea devine instanță de recurs pentru toate cauzele ce au în vedere o normă comunitară dacă nu există în cadrul justițiilor naționale altă cale de atac. Este vorba despre aspecte legate de interpretarea normei, de validitatea ei ori chiar de modul de aplicare. Fiecare dintre cele două tratate, având obiecte specifice, va conferi Curții și competențe în concordanță cu acestea. Astfel, în cadrul Euroatom, Curtea dobândește competențe nelimitate în evaluarea licențelor date de Comisie (art. 144) ori în acțiuni deschise de persoane împotriva sancțiunilor pronunțate de Comisie, respectiv în CEE, Curtea se poate pronunța în toate diferendele legate de Banca Europeană de Investiții. Prin urmare, profilul Curții se amplifică pe măsură ce proiectul unificării trece de la un domeniu economic riguros definit, la sfera întregii activități economice, diversificând atât ramurile de aplicare, cât și instrumentele de lucru. Acest proces se va derula continuu, reacționând, adaptând modalitățile de intervenție odată cu extinderea dublă: a Comunităților – în urma primului val de extindere - dar și a domeniilor de integrare economică. Din acest motiv, o instituție structurată pentru un domeniu restrâns va face față tot mai greu dezvoltării Pieței Comune și, va cere Consiliului, înființarea unui Tribunal de primă instanță care să degreveză Curtea de o parte din obligații.

Prin Actul Unic European (1987) se aprobă posibilitatea înființării acestei instanțe, ca nivel de jurisdicție în cadrul Curții, fără a deveni instituție separată. Rostul său va fi acela de a prelua în special litigiile comerciale, pe cele cu volum mare de informații necesare ca probe ori cauzele care nu implică întreaga Comunitate. Prin urmare, Curtea se va pronunța mai mult în probleme de interpretare/ validare a normelor, în aspectele constituționale și va deveni instanță de recurs pentru cauzele judecate de Tribunal, însă doar pe motive de drept. Tratatul Uniunii Europene (1992) aduce structurarea instituțiilor în forma templului cu cei trei piloni și o bază comună, „așezînd”, Curtea tocmai în această bază, așa cum, de altfel, funcționa încă din 1957. De data aceasta, va deveni instanța unei uniuni politice, nu doar a unei/unor Comunități economice. Numărul judecătorilor – care a crescut după fiecare extindere, ajunge la 15, iar al avocaților generali la 8, rămînînd ca regulă întrunirea în plen a Curții pentru majoritatea cauzelor, în timp ce judecata în Camere de trei, cinci sau șapte judecători continuă să fie o excepție.

Extinderea din 1995 cu Austria, Suedia și Finlanda ridică un neașteptat val de neîncredere în justiția comună și, chiar în existența Curții, ceea ce se va reflecta în Tratatul de la Amsterdam (1997). Cu ocazia lucrărilor pregătitoare au fost exprimate dubii cu privire la raportul între creșterea numărului de judecători și omogenitatea interpretării normelor dar și cu privire la oportunitatea competențelor Curții în materii litigioase. S-a propus restîngerea acestora la aspecte strict constituționale și comunitare, aspectele necomunitare rămînînd în sarcina curților naționale. În cele din urmă, textul tratatului (art. 230, ex. Art 173 TCE)

reafirmă competențele tradiționale legate de controlul de legalitate a actelor emise de Parlamentul European, de Comisie, Consiliu ori de Banca Centrală Europeană, cu excepția recomandărilor și avizelor, respectiv judecarea cauzelor în care a fost încălcat dreptul comunitar, fie sub aspect material fie procedural. De asemenea, Curtea păstrează jurisdicția asupra acțiunilor ori inacțiunilor instituțiilor comunitare, în cazul încălcării obligațiilor ce le-au fost atribuite.

Păstrînd ezitățile și controversele sus amintite, Tratatul de la Nisa (2001) afirmă necesitatea ca fiecare stat membru să fie reprezentat de cel puțin un judecător, indiferent de numărul de state ale Uniunii. Prin urmare, mărirea numărului de magistrați e susținută chiar în textele care critică extinderea Curții. Practic, fusese remarcată o lipsă de transparență a acțiunii tuturor instituțiilor comunitare, ceea ce generase starea de suspiciune și risca să motiveze retragerea legitimității acordate acestora. A fost, de asemenea, sesizată existența unei nedorite breșe între Uniune și cetățeni, care aveau/au nevoie de reprezentare și protecție, de instituirea unui control extra-instituțional asupra aparatului deja acuzat de birocrație excesivă. Fără a propune o soluție de ansamblu, Tratatul de la Nisa a încercat să deschidă nișe de comunicare ori de sporire a eficienței instituțiilor, tocmai pentru a contrabalansa îndepărtarea oamenilor de proiectul unificării.

Pe de altă parte, datorită creșterii exponențiale a numărului de cauze înaintate atît Tribunalului de primă instanță cît și Curții, timpul necesar soluționării litigiilor a crescut îngrijorător de mult, generînd și riscul de a scădea gradul de profesionalism implicat în analizarea competență a dosarului. De aceea, la cererea Curții urmată de recomandarea Comisiei, Tratatul de la Nisa a prevăzut (art. 225A)⁵ posibilitatea „instituirii unor camere jurisdicționale competente să soluționeze în primă instanță anumite categorii de recursuri formulate în domenii specifice”. Acestea ar funcționa în cadrul Curții, beneficiind de întreaga sa logistică. Organizarea Camerelor și procedura aplicabilă în cadrul lor vor fi stabilite prin decizia de înființare. În absența oricăror hotărîri speciale, regulamentul și statutul Curții de Justiție va fi aplicat și acestor Camere speciale.

Tribunalul Funcției Publice (*European Union Civil Service Tribunal*) - prima cameră de acest fel, a luat ființă prin Decizia Consiliului din 02.11.2004. Acest Tribunal este menit să judece litigiile între Comunitate și funcționarii săi ori agențiile ce o deserveșc. Suntem în fața unui set de cauze ce fuseseră de competența Curții de Justiție încă din 1957 - Tratatul CEE, art. 179, respectiv, mai explicit, Tratatul Euratom, art. 152, „în limitele și sub condițiile prevăzute de Regulamentul personalului ori în condițiile de angajare”. Odată cu înființarea Tribunalului de primă instanță, au trecut în domeniul de jurisdicție al acestuia pentru ca acum să ducă la constituirea primei camere specializate. O altă astfel de cameră ar putea fi organizată în domeniul proprietății intelectuale, pentru litigiile referitoare la mărcile și brevetele comunitare.⁶ Conform Tratatului de la Nisa, ori de cîte ori Curtea va considera necesară constituirea unei noi camere de acest tip, va trebui să ceară avizul Comisiei și al Parlamentului și, în caz de soluționare favorabilă, va putea beneficia de un nou instrument jurisdicțional de sprijin.

⁵ Această posibilitate fusese deja prevăzută în Tratatul Comunității Europene, art. 225a și în Tratatul Euratom, art. 140b;

⁶ cf. *Proiect de Tratat de instituire a unei Constituții pentru Europa*, art. III-269 (aici referirea este făcută în mod generic la Curtea de Justiție, fără a deosebi între gradele de jurisdicție), dar și Octavian Manolache, *Drept comunitar*, Editura Allbeck, București, 2001, pag. 117;

Oricare va fi dezvoltarea viitoare a Uniunii, tocmai „baza ei comună” ridică cele mai mari dificultăți, întrucât aici e punctul în care se întâlnesc spre a se separa, abordările federaliste și cele de cooperare interguvernamentală strânsă. În mod cert, primii vor tinde să ofere competențe tot mai largi Curții și instanțelor dezvoltate în cadrul ei, în timp ce ceilalți se vor strădui să reducă pe cât posibil sfera ei de jurisdicție ori procedura de recunoaștere și punere în executare a deciziilor. Consolidarea domeniului comunitar reprezintă un aspect de natură politică, chiar și atunci când se realizează cu mijloace rigurose juridice ori economice. Ori Curtea, cu toată imparțialitatea ei, este efectul unor decizii politice pe care nu le poate cenzura. La acest nivel, politicul nu este recurabil și nici o hotărâre, pînă la urmă, nu i se poate sustrage. Mai precis, nimeni nu e mai presus de *legile* politicului! Nici măcar natura Curții Europene de Justiție!

c. Organizarea internă a Curții de justiție și a Tribunalului de primă instanță

La ora actuală, atît Curtea cît și Tribunalul de primă instanță se compun din 27 de judecători, cîte unul din fiecare stat membru, pentru a se asigura reprezentarea tuturor sistemelor de drept din aceste țări. Judecătorii sunt selectați în baza meritelor personale, dintre magistrații care pot îndeplini în țările lor rolul de judecător la cea mai înaltă curte națională sau juriști a căror competență profesională este mai presus de orice îndoială. Aceste calități trebuie dublate de moralitate și imparțialitate. Odată ce a fost nominalizat, fiecare candidat trebuie să primească acordul tuturor guvernelor statelor membre, pentru ca deciziile sale să nu fie contestabile sub aspecte subiective. Numirea unui judecător se face pe o perioadă de șase ani, putînd fi făcută o renominalizare la expirarea primului mandat. Judecătorii aleg dintre ei un Președinte, pentru un mandat de trei ani care poate fi reînnoit. În 2003 a fost ales grecul Vassilios Skouris ca președinte al Curții, respectiv danezul Bo Vestendorf, președinte al Tribunalului de primă instanță. La fiecare trei ani expiră mandatele a 12 sau 13 judecători, ei urmînd a fi renominalizați ori schimbați. Pe perioada mandatului, judecătorii se bucură de independență față de statele care i-au propus, urmînd a delibera doar în acord cu prevederile dreptului comunitar. Ei răspund, însă, cu cariera lor în cazul abaterilor, ceea ce poate fi mult mai dăunător decît o răspundere „politică”. Judecătorii se bucură, de asemenea de privilegii și imunități⁷, asemeni tuturor funcționarilor comunitari dar, în schimb, nu pot avea funcții politice pe durata exercitării mandatului și nici funcții administrative. În esență, nu pot îndeplini nici o altă activitate profesională, cu excepția celor de predare în învățămîntul superior ori a celor de cercetare, dacă obțin avizele necesare. Datorită faptului că ambele instanțe (Curtea și Tribunalul) au activitate permanentă, judecătorii sunt obligați să locuiască în localitatea în care acestea își au sediul, adică în Luxemburg⁸.

În ciuda tradiției și a tratatelor fondatoare care impuneau ca regulă, întrunirea Curții în plen și numai în anumite cazuri strict definite, în Camere de trei ori cinci judecători, numărul mare de cazuri precum și de judecători a dus la transformarea regulii în excepție. Prin urmare, Curtea se întrunește rareori în plen, cel mai adesea în Camere de cîte trei sau cinci

⁷ Cf. *Protocolul cu privire la privilegiu și imunități în Comunitățile Europene*, art. 21;

⁸ „Sediul instituțiilor comunitare a fost stabilit prin decizia Consiliului European de la Edinbourg Nr. 92/C 341/101 din 12 dec. 1992 (JOCE – L 341 din 23 dec. 1992) și a intrat în vigoare la 23 dec. 1992. Tratatul de la Amsterdam are anexat Protocolul asupra fixării sediilor instituțiilor și anumitor organisme și servicii ale Comunității Europene”, cf. Nicoleta Diaconu, *Sistemul instituțional al Uniunii Europene*, București, Editura Lumina Lex, 2001, pag. 137, nota 125;

judecători, iar în cazuri speciale, în Marea Cameră, de 13 judecători. Plenul a rămas să fie convocat numai în cazuri explicit formulate în Regulament sau, la cererea unei părți, de obicei un stat ori o instituție comunitară. Cum deciziile se iau cu un număr impar de poziții, orice Cameră trebuie organizată în consecință. La fel, Tribunalul de primă instanță poate lucra în ședințe plene ori – cum se întâmplă cel mai adesea – în camere formate din trei sau cinci judecători.

Deliberările au un caracter secret, desfășurându-se în camera de consiliu. De aceea, prezența traducătorilor este interzisă, iar judecătorii prezenți trebuie să cunoască limba franceză – limbă a lucrărilor instanțelor. Aceasta, în ciuda faptului că înscrisurile, pledoariile, concluziile pot fi depuse în oricare dintre limbile oficiale ale Uniunii!⁹ De regulă, limba poate fi aleasă de reclamant, dacă regulamentele Curții nu dispun altfel ori părțile nu cad de acord asupra unei alte variante lingvistice. Dacă una dintre părți este un stat membru, atunci limba de procedură va fi limba oficială a aceluia stat. Hotărârile se iau cu majoritate de voturi, fără opinii separate, întregul complet asumându-și soluția. Astfel, nici unul dintre judecători nu va fi șantajabil ori sancționabil pentru o hotărâre pronunțată.

Dintre judecătorii unei Camere, Președintele instanței alege un *judecător-raportor*. Acesta primește dosarul cauzei și pregătește un raport prealabil asupra conținutului cererii precum și a aspectelor de drept care intervin în soluționare. De asemenea, se pronunță – la nevoie, în scris – cu privire la necesitatea unor chestiuni preliminare, cum ar fi documentarea, depunerea unor înscrisuri, precizări, completări.

În cadrul dezbaterilor, un rol important îl poate juca – în funcție de prevederile Statutului Curții – avocatul-general. Există opt astfel de avocați la Curtea de Justiție, recrutați după aceleași criterii și pe aceleași termene ca și judecătorii. În cazul Tribunalului de primă instanță, funcția de avocat general nu există cu titlu permanent, ea fiind îndeplinită – atunci când se consideră necesar, de obicei pentru ședințele în plen – de către unul dintre judecători. Rolul avocaților generali este acela de a prezenta concluzii motivate cu privire la cauză, „acționând cu completă imparțialitate și independență”. Aceste concluzii se prezintă în timpul ședinței publice și astfel, îi poate face vulnerabili în fața sensibilității statelor care i-au trimis. Pe de altă parte, datorită posibilității ca, prin raționamentul expus să influențeze decizia judecătorilor, opiniile avocaților generali sunt considerate un bun indiciu asupra viitoarei hotărâri. În același timp, „ele pot servi ca instrument de a testa ideile despre dezvoltarea dreptului ... și tonul oricărei dezbateri ulterioare poate să indice dacă o inovație juridică va fi sau nu primită favorabil. Avocații generali au o mai mare latitudine de a exprima opinii radicale decât judecătorii.”¹⁰ Trebuie menționat faptul că ei nu reprezintă nici una dintre părți, fiind astfel, un fel de avocați ai soluției ce urmează a fi dată, ai dreptății, dacă e permisă o asemenea metaforă, amintind de cavalerii cruciați care luptau pentru o idee, un principiu.

Pe lângă fiecare judecător sau avocat-general se poate constitui secretariatul său juridic, compus din câte trei juriști, doctori în drept, având aceeași naționalitate cu judecătorul, juriști care pregătesc materialele documentare și dosarul cauzei pentru magistratul pe care îl asistă.

⁹ Cf. *Regulamentul de procedură al Curții de Justiție a Comunităților Europene*, Titlul I, cap. 6 Despre regimul lingvistic. În varianta consolidată după Tratatul de la Amsterdam, articolul 29 alin.(1), prevede: „Limbile de procedură sînt daneza, engleza, finlandeza, franceza, germana, greaca, irlandeza, italiana, olandeza, portugheza, spaniola și suedeza.”

¹⁰ D. Wincott, *Developments in the European Union*, în Octavian Manolache, *Drept comunitar*, Editura All Beck, 2001, pag. 102;

În cadrul Curții este organizată și grefa, cuprinzând grefierul și mai mulți grefieri adjuncți. Numirea acestora se face pentru o perioadă de șase ani, iar regulamentul după care funcționează este formulat de către Curte. „Grefierul are un rol dublu, îndeplinind, pe de-o parte atribuții de ordin procedural, iar pe de altă parte, atribuții administrative.”¹¹. Pe cale de consecință, grefierul este cel care primește, înregistrează și arhivează înscrisurile, eliberează copii, încasează taxa de grefă ori gestionează registrul. În relațiile cu celelalte instituții, grefierul e cel care anunță Consiliul ori Comisia de plîngerile depuse – prin trimiterea cîte unei copii – astfel ca acestea să constate dacă a fost invocată inaplicabilitatea vreunui act pe care l-au emis (art. 16(7) din Statut). Tot grefierul se ocupă de publicarea în *Jurnalul Oficial al Comunităților Europene* a unei informări succinte cu privire la acțiunile deschise la Curte (art. 16(6) din Statut) ori, a *Culegerii de jurisprudență*, cuprinzînd „hotărârile Curții împreună cu concluziile avocaților generali, avizele și ordonanțele care privesc măsuri urgente pronunțate pe parcursul anului.” (art.24 din Statut). Tribunalul de primă instanță dispune, la rîndul său de grefă, organizată după modelul și normele celei de la Curte, dar funcționînd autonom.

Tribunalul Funcției Publice – prima cameră specializată, înființată pe lîngă Tribunalul de primă instanță, e compusă dintr-un număr de șapte judecători, în general recrutați din foștii judecători ai Curții ori Tribunalului. Dacă nu au mai lucrat în cadrul Curții, li se aplică toate criteriile de competență profesională, de moralitate și garanțiile de independență care sunt cerute oricărui viitor magistrat al Curții. În cadrul procedurilor de selectare, se încearcă respectarea unei reprezentări geografice echilibrate, precum și a sistemelor juridice naționale. Odată numiți în funcție – de către Consiliu – judecătorii își aleg Președintele pentru un mandat de trei ani. După modelul Curții ori al Tribunalului, și Tribunalului Funcției Publice lucrează fie în plen, fie în camere de trei ori cinci judecători, în funcție de complexitatea cauzei. Are în subordinea sa o grefă, organizată după normele aplicabile grefei Curții (art. 3, 10, 11 și 14 din *Statutul Curții*) dar acționînd numai în serviciul acestui tribunal.

d. Competențele Curții Europene de Justiție

Cu toate că fiecare nivel de jurisdicție din cadrul Curții dispune de competențe proprii, fără a se suprapune cu cele ale altui nivel, faptul că aceste niveluri fac parte integrantă din Curte nefiind instituții separate, ne obligă să vorbim despre competențele Curții – ca nume generic. Mai mult, fiecare dintre competențe a fost, inițial, una a Curții ca instituție comună Comunităților Europene, și a trecut, treptat, în sfera unei jurisdicții subordonate odată cu sporirea numărului de state membre și deci, a numărului de cauze.

Trebuie spus că ne aflăm în situația unei competențe de atribuire, întrucît Curtea – ca și camerele create ulterior – au dobîndit competențele prin prevederile Tratatelor comunitare, adică în urma deciziei politice a Consiliului de a conferi ori transfera acestei Curți anumite atribuții. În general, s-a încercat păstrarea unui echilibru între curțile naționale și competențele Curții Europene, în sensul de a lăsa în sarcina și puterea primelor ceea ce nu e prevăzut în mod expres de Tratatul comunitare ca fiind de competența exclusivă a Curții. Mai precis, regula o reprezintă competențele curților naționale, iar excepțiile sunt de strictă

¹¹ Marian Mihăilă, Dan Stan și Carmen Suciu, *Drept instituțional comunitar*, București, Ed. Lumina Lex, 2002, pag. 72;

interpretare.¹² În esență, „Curtea de Justiție asigură respectarea dreptului în interpretarea și aplicarea prezentului tratat” – se precizează în Tratatul CE (art. 220, ex-art. 164). Însă, având în vedere diversificarea tipurilor de litigii ce puteau/pot fi deduse Curții, a apărut o ierarhizare a competențelor în funcție de camerele ce au fost create în acest scop. Mai precis, o parte dintre cauze au rămas și rămân în competența exclusivă a Curții, în timp ce altele, cu impact mai restrins ori, necesitând verificarea unui volum mai mare de documente, au trecut în sarcina Tribunalului, cu posibilitate de recurs la Curte.

d.1. Competențele Tribunalului Funcției Publice¹³

Ca orice cameră specializată, competențele acestui *tribunal* se supun principiului specialității, urmînd a soluționa exclusiv litigiile dintre Comunitate și funcționarii săi ori agențiile, instituțiile din subordine. Ori de cîte ori această curte va considera că litigiile ce i-au fost înaintate nu sunt de competența sa ori, prin decizia ce se impune ar putea induce confuzii în reglementările comunitare, competența va fi declinată spre Tribunalul de primă instanță ori, în situații extrem de sensibile, spre Curtea de Justiție.

În caz de nemulțumire, în termen de două luni de la notificarea soluției, se va putea face apel asupra unor anumite aspecte materiale ori recurs asupra încălcării procedurii, la Tribunalul de primă instanță. De menționat e faptul că apelul chiar dacă a fost desemnat ca posibil (art.9,cu privire la unele aspecte materiale), lipsește din motivele de atac prevăzute la art. 11 al Deciziei, ceea ce înseamnă că există un număr foarte mic de situații admisibile. Chiar în textul proiectului constituțional (art. III-264 alin. 3) se reia ideea posibilității unui “apel pe chestiuni de fapt”, dar numai în cazul în care legea de înființare a unei camere specializate permite apelul la cauzele pe care această instanță ar urma să le judece. De regulă, vorbim despre recurs (*appeal!*) definit în art. 11 al Deciziei, drept cale de atac „limitată la aspectele de drept. Se va întemeia pe necompetența Camerei, pe încălcarea procedurii afectînd astfel interesele *recurentului* (*appellant*) ori pe încălcarea dreptului comunitar de către Tribunal (i.e. această Cameră).”. Căile de atac pot fi promovate la Tribunalul de primă instanță, de către orice parte „care a pierdut în tot sau în parțial”, precum și de intervenienți dacă decizia îi afectează direct. În cazul în care intervenientul este Comunitatea sau unul dintre state, instanța competentă va fi Curtea de Justiție.

d.2. Competența Tribunalului de Primă (Mare) Instanță¹⁴

Constituit pentru a prelua din activitatea Curții anumite categorii de litigii de importanță/ impact secundar, Tribunalul a cunoscut o dinamică a competențelor sale în funcție de extinderea Comunității și, respectiv, aprofundarea integrării. Devenit, mai nou, instanță de apel ori de recurs față de hotărîrile Tribunalului Funcției Publice, își va extinde fără îndoială această competență, odată cu multiplicarea camerelor specializate. În fond, însă, așa cum îi spune și numele (și cum a fost desemnat prin art. 225 CE), este o curte desemnată să judece în primă instanță mai multe tipuri de acțiuni. Acestea poartă numele de *recursuri*, cu toate că nu reprezintă căi de atac împotriva unor hotărîri judecătorești, ci împotriva unor

¹² Cf. art. 183 Tratatul CE, devenit art. 240, „Litigiile în care Comunitatea este parte nu pot fi sustrate, pe acest motiv, competenței instanțelor naționale, cu excepția cazurilor în care competența este atribuită Curții de Justiție prin prezentul tratat.”

¹³ Cf. Decizia Consiliului din 02.11.2004;

¹⁴ Convenția care a redactat Proiectul de *Tratat de instituire a unei Constituții pentru Europa*, a propus modificarea denumirii acestei instanțe în *High Court*, tradus deja în limba română prin *Tribunalul de Mare Instanță*. Așa se regăsește în textul proiectului, art. III-261 și urm..

acte juridice sau fapte săvârșite în cursul înfăptuirii raporturilor juridice comunitare. Marea lor majoritate, au aspect comercial, fiind prevăzute încă din Tratatul de la Paris (CECO) și Roma (CEE și Euratom), cu modificările aduse ulterior. Astfel, Tribunalul de primă instanță este competent să judece:

a. recursul în anulare - (art. 230 alin.4 Tratat CE (ex.-art. 173), preluând și sintetizând art. 33 alin.2 Tratat CECO, art. 146 alin. 2 Tratat CEEA). Acesta prevede faptul că orice persoană fizică sau juridică (întreprinderi sau asocieri de întreprinderi, cf. Tratat CECO) poate introduce un recurs împotriva deciziilor cu caracter individual care i se adresează ori, împotriva unora cu caracter general (regulamente, decizii) care o afectează în mod direct. Comunitatea Economică a fost creată pentru a susține și stimula firmele, nicidecum pentru a le aduce prejudicii în mod direct ori indirect. De aceea, persoanele fizice ori juridice pot ataca acele aspecte din dreptul comunitar care, neluând în seamă anumite circumstanțe existente pe piață, pot dăuna prin aplicarea lor, tocmai celor pe care ar fi trebuit să-i ajute. Atâta timp cât este vorba despre izvoare secundare ori terțiare ale dreptului comunitar, Tribunalul este competent să se pronunțe. Dacă, însă, e pusă în discuție o prevedere a unui Tratat, atunci instanța de soluționare va fi Curtea de Justiție care va trebui să decidă în plen. Termenul de depunere a recursului este de două luni de la comunicarea actului, fie prin publicare în JOCE fie prin transmiterea lui persoanei interesate.

b. recursul în carență - (art. 232 alin. 3 Tratat CE (ex.-art. 175), în conformitate cu art. 40 Tratat CECO și art. 148 alin. 3 Tratat CEEA). Este vorba despre încălcarea tratatelor de către instituțiile comunitare, prin omisiunea de a face ori prin acțiunea incompletă în materia atribuțiilor lor. În textul Tratatului CECO se preciza (art. 40 alin. 2) chiar posibilitatea unei acțiuni la Curte împotriva Comunității (CECO) pentru „a repara orice prejudiciu produs ca urmare a unei greșeli personale a unui funcționar al Comunității în îndeplinirea obligațiilor sale”. Ulterior, formularea acestui tip de acțiune a devenit mai generală, referindu-se la orice neîndeplinire a funcțiilor unei instituții, cum ar fi netrimiterăa unui act, „altul decât o recomandare sau un aviz”. Acest recurs – cu iz de contencios administrativ – are prevăzută și o etapă prealabilă de punere în întârziere a instituției vizate. Abia după o inacțiune de două luni de la data sesizării, persoana vătămată poate înainta recursul către Tribunal. Dacă reclamantul este un stat ori o instituție comunitară, atunci recursul se va depune direct la Curtea de Justiție.

c. acțiunile în răspundere extracontractuală - (art. 235 Tratat CE (ex.-art.178), coroborat cu art. 40 Tratat CECO și art. 151 Tratat CEEA). Tratatul de la Roma face trimitere la art. 188 (Tratatul CEEA), respectiv 288 (ex.-art. 215, Tratatul CEE) articole care definesc răspunderea contractuală și extracontractuală a Comunității. Dacă în primul caz, repararea prejudiciului e „governată de legea aplicabilă contractului în cauză”, răspunderea extracontractuală stă sub incidența „principiilor generale de drept, comune statelor membre.” Pentru a fi în situația unei răspunderi extracontractuale, trebuie îndeplinite mai multe condiții structurale și anume: „management cu încălcarea normelor comunitare (unlawful) de către o instituție, prejudicii aduse reclamantului, legătura causală între aceste două aspecte”¹⁵. Este absolut obligatoriu ca toate cele trei condiții să fie îndeplinite simultan, în caz contrar, Tribunalul putând să analizeze elementul cel mai puțin probat și astfel, să respingă acțiunea ca neîntemeiată. Termenul de înaintare a

¹⁵ Josephine Steiner, Lorna Woods and Christian Twigg-Flesner, *EU Law*, Ninth Edition, Oxford University Press, 2006, pag. 290;

plîngerii către Tribunal este mai generos în cazul acestui tip de acțiune, pentru că se are în vedere aspectul efectelor, componenta causală care trebuie să se producă și, astfel, să poată fi dovedită. „Atunci cînd un prejudiciu rezultă dintr-o măsură legislativă, timpul nu curge cu necesitate de la data legiferării, cît de la aceea la care se produce dauna ori, cel puțin de la data la care reclamantul a constat producerea ei.”¹⁶ Pe cale de consecință, putem spune că termenul este relativ la intervalul în care putem aștepta efecte certe. În conformitate cu *Statutul Curții de Justiție*, art. 46, este prevăzut un termen general de cinci ani care curge începînd de la data producerii neajunsului ce implică răspunderii extracontractuală a Comunității. Dacă legătura causală este dovedită, cf. art. 288 Tratat „Comunitatea trebuie să repare daunele produse de instituțiile sale sau de agenții săi aflați în exercițiul funcțiunii lor.”

d. clauza de arbitraj - (art. 238 Tratatul CE (ex.-art.181) preluînd art. 42 Tratatul CECO și art. 153 Tratat CEEA). În fiecare dintre articolele sus-menționate, există aceeași prevedere: „Curtea de Justiție este competentă să hotărască în virtutea unei clauze compromisorii inserate într-un contract de drept public sau de drept privat încheiat de Comunitate sau în numele Comunității.” Existînd un singur nivel de jurisdicție, Tratatul fondatoare îi confereau acestuia, competențele în materie. Odată cu instituirea Tribunalului de primă instanță și, chiar, în vederea viitoarei instituirii a camerelor specializate, *Statutul Curții* este cel în măsură să opereze distincția între cauze și să prevadă sub ce condiții această clauză va fi judecată de camere, de Tribunal ori de Curte¹⁷.

Așa cum am mai arătat, Tribunalul de primă instanță devine instanță de recurs față de hotărîrile camerelor specializate. Conform *Statutului* (art. 12 din Anexă) în coroborare cu art. 242 și 243 din Tratatul CE, respectiv art. 157 și 158 din Tratatul CEEA, recursul poate fi introdus *numai pentru aspecte de drept*, cum ar fi necompetența instanței, încălcarea normelor de procedură ori a celor comunitare, de orice fel. Este astfel, similar recursului în anulare, cu diferența că aici se pune în discuție o hotărîre a unei instanțe comunitare de jurisdicție. Inițierea recursului nu are efect suspensiv, afară de cazurile în care instanța consideră necesar și poate dispune altfel. Procedura aplicabilă este identică judecării în primă instanță, constînd în două faze: cea scrisă și cea orală. Dacă după depunerea înscrisurilor și audierea părților, instanța consideră că are elemente suficiente, poate renunța la faza contradictorie, pronunțînd hotărîrea. Dacă Tribunalul casează decizia primei instanțe, poate trimite cauza înapoi spre rejudecare, cu precizarea aspectelor de drept care fuseseră încălcate și a modului în care trebuie aplicate, sau, își poate asuma competența de judecare, pronunțîndu-se asupra întregului litigiu. Hotărîrea va fi definitivă și irevocabilă, întrucît Curtea nu dispune de instrumente prin care să repună în discuție soluția unui recurs.

¹⁶ *Idem*, pag. 289, cf. *Buhning v Council*, cazul T-246/93;

¹⁷ cf. O.Manolache, *op.cit.*, pag. 114. În ceea ce ne privește, avem serioase rezerve asupra posibilității atribuirii acestei competențe altei instanțe decît Curtea de Justiție, în conformitate cu principiul care rezervă orice litigiu în care este implicată Comunitatea, jurisdicției Curții. Iar arbitrajul, chiar dacă reprezintă o formă necontencioasă de soluționare a litigiilor, nu poate pronunța decizii care angajează răspunderea Comunității decît de la nivelul Curții. Iar deocamdată, *Statutul Curții de Justiție* din Noiembrie 2005, nu prevede nimic cu privire la clauzele de arbitraj, ceea ce ne face să credem că se aplică în continuare principiile generale ale Curții, printre care, judecarea la nivelul cel mai înalt – i.e. Curtea – a cauzelor în care Comunitatea este parte. Dacă nici una dintre părți nu e Comunitatea sau un stat membru, dreptul aplicabil e cel convenit de părți și, poate, abia în acest caz, instanța competentă ar fi Tribunalul de primă instanță ori o curte specializată!

d.3. Competența Curții de Justiție

În calitatea sa de primă instanță jurisdicțională comunitară, Curtea a avut întotdeauna în competență aspectele cele mai delicate ale aplicării și protejării dreptului comunitar. Instanțele care au fost create ulterior se află în componența sa și, procedural vorbind, în subordinea sa. Instituite la cererea Curții, aceste tribunale au ca scop degrevarea ei de litigiile care nu vizează Comunitatea în ansamblu ori normele sale primare. De aceea, oricâte astfel de camere vor mai fi instituite, Curtea va păstra pentru sine anumite competențe ce nu pot fi delegate altei instanțe fără a pune în discuție statutul său de organ principal însărcinat cu gestionarea respectării dreptului comunitar.

Deocamdată regăsim între tipurile de acțiuni pe care le poate soluționa, pe cele deja prezentate drept competențe ale Tribunalului de primă instanță precum și altele care aparțin în exclusivitate Curții. În esență, Curtea se pronunță în toate cauzele în care cel puțin o parte este Comunitatea în ansamblul ei sau unul dintre statele membre, fie ca părți propriu-zise, fie ca beneficiari, obiectul cauzei fiind interpretarea dreptului comunitar. Astfel, sub incidența aceluiași articole menționate în cazul competenței Tribunalului de primă instanță, reținem și pentru Curte competența în materia recursului în anulare și a recursului în carență. Cu toate că bibliografia în limba română nu precizează în cadrul paragrafelor pe această temă acțiunile în răspunere extracontractuală ori pe cele ce decurg din clauzele de arbitraj, considerăm că interpretarea optimă a Tratatului CE este în sensul că și aceste două tipuri de acțiuni pot fi introduse în primă instanță la Curte, cu atât mai mult cât Tratatul nici nu distinge între Curte și Tribunalul de primă instanță. De aceea, fiind numită explicit tocmai Curtea (și datorită faptului că Tribunalul nu este o instituție autonomă dar și datorită competenței sale exclusive – cum am arătat – atunci când parte este Comunitatea ori un Stat membru), considerăm că țin de sfera jurisdicției Curții și aceste litigii, atunci când normele nu prevăd altfel. De fapt, regula arată spre Curte ca instanță competentă, atribuțiile transmise Tribunalului fiind de strictă interpretare.

Pe lângă acestea, Curtea mai poate soluționa:

a. recursul în interpretare^{18/} prejudiciar – (art. 234 Tratatul CE (ex.-art. 177), art. 41 Tratatul CECO, art. 150 Tratatul CEEA). Ori de câte ori se pune problema interpretării normelor comunitare într-un litigiu înaintat unei instanțe naționale dintr-un stat membru, dacă acea curte consideră că are nevoie de o decizie în acest sens, poate cere Curții să se pronunțe. Mai mult, dacă acțiunea este înaintată unei instanțe ale cărei hotărâri nu mai pot face obiectul unei căi de atac în dreptul intern al aceluia stat, instanța în cauză este obligată să

¹⁸ Nicoleta Diaconu în *op.cit.*, pag. 141 utilizează formula *recurs prejudiciar* pentru a traduce *judicial review*. Domnia sa are dreptate dacă judecăm din perspectiva ordinii în care se realizează anumite etape ale realizării dreptului comunitar, având în vedere că interpretarea precede întotdeauna pronunțarea soluțiilor judiciare. Mai mult, poate cea mai explicită formulare o găsim în Tratatul CECO, art. 41: „Curtea va fi singura competentă să pronunțe hotărâri preliminare asupra validității actelor Înaltei Autorități și ale Consiliului, acolo unde o astfel de validitate este cerută în acțiunile aduse în fața curților sau tribunalelor naționale” (s.n.). De aceea, folosirea sintagmei *recurs prejudiciar* reprezintă o traducere literală. La rigoare, am spune că cea mai corectă traducere ar fi prin *recurs pre-judiciar*. Cum, însă, folosirea acestei formule (după un model uzual în filosofia post-heideggeriană) ar fi considerată o precauție inutilă dar, prin ignorarea cratimei ar induce confuzii în limba română, credem că e mai înțelept să rămânem la formula *recurs în interpretare*, chiar sugerat de autoare. Este o traducere teleologică și nu invocă elemente ce nu concură la corecta înțelegere a acestui tip de recurs – cum ar fi instituția prejudiciului, cu toate că eronata interpretare ar fi un real prejudiciu. Textul Tratatului CE așa cum a fost tradus în limba română oferă o soluție de compromis, prin formula „Curtea de Justiție este competentă să hotărască, cu titlu prejudiciar.”

ceară poziția Curții de Justiție (art. 234, alin. 3, Tratatul CE). Având în vedere obiectivul interpretării și aplicării uniforme a dreptului comunitar în toate statele membre, instanța care are competența de a oferi soluția optimă este Curtea. Aceasta este formată – cum am arătat – din magistrați recomandați de statele membre dar confirmați de Consiliu, fiind astfel, în măsură/ având legitimitatea conferită de acesta să cunoască și să interpreteze cel mai bine intenția legiuitorului comunitar. Prin urmare, se va pronunța asupra interpretării tratatelor, actelor instituțiilor comunitare, inclusiv ale Băncii Centrale Europene, precum și asupra tuturor normelor formulate de „organismele create printr-un act al Consiliului, dacă statutele prevăd aceasta.” (art. 234 c, Tratat CE). Interpretarea odată pronunțată se publică în JOCE și devine obligatorie pe întreg teritoriul comunitar (nu doar pentru statul care a cerut soluția!).

b. excepția de ilegalitate – (art. 241 Tratatul CE (ex.-art. 184), art. 36 alin.3 Tratat CECO și art. 156 Tratat CEEA) Suntem în situația în care un regulament adoptat de Consiliu independent sau împreună cu Parlamentul, sau un regulament al Comisiei ori BCE poate fi pus în discuție și dincolo de termenul de două luni prevăzut de art. 230 pentru celelalte acte comunitare, sub aspectul conformității sale cu normele dreptului comunitar primar. Este o acțiune similară controlului/excepției de constituționalitate. Ea poate fi accesorie unui litigiu principal ce are ca obiect nerespectarea tocmai a regulamentului incriminat. Cum Tratatul are prioritate în comparație cu orice altă normă comunitară, necorelarea acestora din urmă cu prevederile tratatelor poate duce la inaplicabilitatea lor. Fiind vorba despre un regulament ce provine de la o instituție principală a Comunității, antrenând sau putând antrena comportamentul mai multor actori instituționali, competența de soluționare nu putea aparține decât Curții.

c. O situație similară vom regăsi în cazul avizelor conforme reglementărilor comunitare – (art. 95 Tratatul CECO preluat în art. 300 Tratatul CE (ex.-art. 228). Conform acestor articole, Comisia poate – după autorizarea ei de către Consiliu – să încheie acorduri în numele Comunității, între aceasta și unul sau mai multe state nemembre ori organizații internaționale. În cazul în care negocierile sînt fructuoase, Comisia, Consiliul sau unul dintre statele membre pot cere Curții să se pronunțe asupra conformității acordului cu dispozițiile tratatelor comunitare. În caz de aviz negativ, acordul nu poate intra în vigoare (decît prin modificarea Tratatelor, cf. art. 48 TUE). În caz contrar, acest acord devine parte din dreptul comunitar și se aplică în conformitate cu prevederile în vigoare.

d. Acțiuni împotriva statelor membre – (art. 226 Tratatul CE (ex.-art.169) și art. 227 Tratatul CE (ex.-art.170)) Aceste acțiuni reprezintă ultima etapă din mecanismele comunitare prin care statele sunt ținute să-și îndeplinească obligațiile asumate prin Tratatul de aderare (care prevăd angajamentul de a respecta toate normele comunitare, cu excepția celor asupra cărora a prezentat oficial, în termen și în mod valid obiecții care au fost asumate de comunitate, de multe ori în forma unor protocoale adiționale). În cazul în care un stat amîină îndeplinirea acestor obligații, el va fi sesizat în acest sens și va putea să prezinte motivele neîndeplinirii și intențiile sale de viitor. Dacă nici în termenul pe care Comisia îl va putea acorda, statul nu se conformează, aceasta sau un alt stat pot sesiza Curtea de Justiție. Instanța se va putea, de altfel, sesiza și din oficiu după curgerea termenului Comisiei. Fiind instanța însărcinată cu „respectarea dreptului în interpretarea și aplicarea prezentului tratat” (cf. art. 31 Tratatul CECO, art. 220 Tratat CE (ex.-art. 164), art. 136 Tratatul CEEA), Curtea va fi în măsură să reglementeze modul în care statul găsit vinovat urmează să repare prejudiciile

generate și să reintre în postura firească a subiecților ce recunosc și respectă normele la care sunt parte.

e. Curtea este instanță de recurs în sensul uzual al termenului, împotriva hotărîrilor pronunțate în primă instanță de Tribunalul de primă instanță. Calea de atac nu poate fi promovată decît cu limitare la aspectele de drept, cum ar fi încălcarea procedurii de judecată ori a normelor comunitare. Ca și în cazul Tribunalului, Curtea poate îndrepta aspectele de drept și poate retrimite Tribunalului spre soluționare cauza ori, poate să rejudece întregul dosar și să se pronunțe. Hotărîrea sa este definitivă și irevocabilă, neexistînd nici o cale de atac împotriva deciziilor Curții.

e. Natura juridică a Curții Europene de Justiție

Problema naturii juridice a Curții depășește cu mult pedanteria unei abordări academice ori riguros juridice a instituției. Încadrarea într-un tip sau altul de justiție este, în primul rînd utilizată de clasa politică europeană în scopul de a determina consolidarea sau, dimpotrivă, limitarea șanselor ca Uniunea să devină o federație în cel mai propriu sens al termenului. Adică, eticheta ce se așează pe frontispiciul Curții servește, în primul rînd, controverselor, orgoliilor și/ sau temerilor părților, i.e. statelor membre. Cîtă vreme Curtea este doar o instanță de interpretare a normelor comunitare, prezența și funcționarea ei pot fi considerate acceptabile. Dacă, în plus, Curtea dobîndește competențe în monitorizarea respectării acestor norme, situația devine delicată întrucît un stat încearcă să depășească aria sa de protecție îndeosebi a persoanelor juridice naționale prin politici fiscale ori de altă natură, menită să le avantajeze în competiția cu firmele comunitare. Iar dacă/ atunci cînd, Curții i se atribuie și posibilități de sancționare a acestor actori, prezența ei deranjează și generează cereri spre a i se diminua importanța și posibilitatea de intervenție pe piața comunitară.

Dincolo de numeroasele încercări de explicitare a naturii Curții, răzbate peste tot aceeași preocupare și anume dacă – politic vorbind – este acceptabil să existe o Curte supranațională cu competențe de curte federală sau această Curte trebuie să se rezume la simple recomandări și avize facultative, după modelul curților din organizațiile de tip internațional. Prin urmare, oricît ar fi de plăcute speculațiile specialiștilor în a enumera tipurile de litigii pe care le poate soluționa Curtea – pronunțînd, astfel, clasificări și ierarhizări interesante, pînă la urmă – ceea ce stă în spatele tuturor acestor tentative este efortul de *a schimba fără să se modifice nimic* dar să vină în întîmpinarea semnificației pe care o așteaptă/ caută/ dorește cel ce realizează analiza. Astfel, ceea ce contează nu este – în fond – aspectul de curte comercială, de contencios administrativ ori de instanță de consultare pentru curțile naționale și instituțiile europene! Pentru uz didactic contează și aceste considerente, dar, din perspectiva procesului de consolidare a Uniunii, cu totul altele ar fi elementele definitorii.

Această Curte ar putea avea natura unei curți tipice organizațiilor internaționale, adică a unei instanțe care să aibă în competență recursul în interpretare (prejudiciar), oferind soluții cu caracter facultativ. Litigiile deja transferate către Tribunalul Funcției Publice nu ar deranja în nici un fel statele, sau poate, în anumite situații, le-ar avantaja, împotriva funcționarilor / agențiilor comunitare care, prin independența lor, sancționează derapajele acestora. Cu atît mai mult, recursul în carență ar fi folosit de către state cu mult entuziasm. Avizul conform, la rîndul lui, ar fi de bun augur dacă ar fi lipsit de clauza care blochează intrarea în vigoare a unui act neconform dreptului comunitar! Dar toate aceste avantaje pe care le-ar putea oferi

curtea sunt contrabalansate de legislația și mijloacele prin care statele pot fi sancționate – fără șansa de a se sustrage punerii în executare a hotărârilor Curții.

În primul rând, primatul normelor comunitare precum și caracterul direct aplicabil inserează Curtea în formula unui sistem federal, în care anumite competențe sunt doar la îndemâna unei curți supreme ale cărei hotărâri se aplică fără posibilitatea de recurs ori interpretări. Apoi, faptul că normele sunt create de instituțiile comunitare – adică tot în sistem – conduce la întărirea acestuia, nu în sensul unei colaborări *între* state, ci, mai ales, a unei reglementări și jurisdicții *suprastatale*! Comparația cu comunitatea internațională și organele de jurisdicție care o deservesc poate fi utilă doar într-o perspectivă monistă. Ori, în actualul sistem al statelor naționale încă încrâncenate în a-și proteja suveranitatea prin tot ce presupune aceasta, monismul este doar o utopie negativă, iar o jurisdicție suprastatală e catalogată adesea drept o simplă narațiune postmodernă. Aici e de găsit caracterul absolut nou al Curții Europene de Justiție, în faptul că, prin competențele ce i-au fost atribuite încă de la înființare și apoi, au fost lărgite, ea, Curtea devine tot mai mult, modelul transformării acestei *narațiuni* în realitate eficientă!

Iar faptul că, prin hotărârile pe care le pronunță determină conturarea și conștientizarea unor principii ale dreptului comunitar, transformă Curtea într-o instituție extrem de importantă a proiectului de integrare europeană, instituție care are posibilitatea de a pronunța mai explicit decât celelalte, intențiile (federale) nespuse dar strecurate în normele comunitare. Se știe că factorul politic are întotdeauna la îndemână un limbaj diplomatic prin care mai mult lasă să se întrevadă ceea ce pe moment nu e corect politic, dar tocmai aici intervine rolul activ al Curții ca interpret al voinței legiuitorului, deci ca protector al scopului final al proiectului. Sub forma interpretării teleologice, Curtea pronunță ceea ce instituțiile politice ale Uniunii nu pot risca. Fortînd puțin lucrurile, am spune că avem de a face cu o Curte care chiar dacă, deocamdată, nu are toate competențele unei instanțe supreme federale, și le crează prin deciziile pe care le dă în materia interpretării normelor comunitare ori prin avizele și excepțiile de nelegalitate.

Avînd toate aceste mecanisme la îndemână, „Curtea a dobîndit, fără îndoială, rolul Curții Supreme a Uniunii. Cea mai mare provocare pe care o va avea de împlinit va fi aceea de a asigura uniformitatea și ajustarea funcțională a *acquis*-ului comunitar într-o epocă în care diversitatea reprezintă modelul dominant de integrare.”¹⁹ Pe lîngă această problemă generică, se impun cîteva direcții²⁰ pe care Curtea va avea mult de lucru în perioada următoare, indiferent dacă va fi sau nu ratificat proiectul Tratatului Constituțional, în care acestea sunt schițate. Astfel, asemeni modului în care Uniunea Europei Occidentale a devenit partener al UE pentru ca, treptat, să fie asimilată în cea mai mare parte în cadrul PESC, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a impus problematica sa drept domeniu de interes major pentru Comunitate. Un prim pas a fost făcut prin inserarea Cartei drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene²¹ De acum înainte, va fi sarcina Curții să-și creeze – ori să ceară Comisiei și, apoi, Consiliului să-i creeze – acele mecanisme (norme, camere

¹⁹ Takis Tridimas, *The European Court of Justice and the Draft Constitution: A Supreme Court for the Union?*, in Takis Tridimas, Paolisa Nebbia, (eds.), “European Union Law for the Twenty-First Century. Rethinking the New Legal Order”, vol. 1, *Constitutional and Public Law External Relations*, Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2004, pag. 141;

²⁰ cf. *idem*;

²¹ Titlul Cartei ni se pare suspect – *The Charter of Fundamental Rights of the Union* – și doar parcurgerea textului salvează Uniunea de acuze totalitare! Cuvîntul fundamental *om* lipsește cu desăvîrșire din titlu, ca și cînd drepturile nu ar fi ale omului / oamenilor, sugerînd o dispută doctrinară, ci ale Uniunii....

specializate, competențe) prin care Curtea să poată proteja respectarea drepturilor înscrise în Cartă ca drepturi ce (vor) decurge dintr-o normă de drept comunitar!

Un alt set de probleme tot mai complexe provine din raportul dreptului comunitar cu cel/ cele naționale! Primatul și aplicarea directă a normelor Uniunii vor trebui completate abil cu delimitarea strictă a competențelor specifice Curților naționale, pentru a nu provoca prea mult suspiciunile locale ori orgoliile (încă) de sorginte naționalistă. Cu cât vor fi lăsate mai multe competențe la nivelul curților naționale, cu atât mai consistent va trebui să fie controlul asupra modului în care se realizează dreptul comunitar la acele niveluri precum și a caracterului unitar al interpretărilor ce i se dau. În acest sens, principiul subsidiarității trece din sfera dezideratelor politice în textul proiectului de tratat constituțional și, deci, ar putea deveni atât regulă a separării competențelor între organele de jurisdicție, dar mai ales normă de urmărit de către Curte sub aspectul modului în care instituțiile de toate nivelurile, din toate domeniile, vor înțelege să-l aplice. Acest principiu va face parte din setul de principii comunitare – odată cu ratificarea Tratatului Constituțional – și, deci, va sta în competența Curții aprecierea cu privire la respectarea sa. Așa cum este formulat – art. 9.3 în proiectul tratatului - principiul subsidiarității coboară competențele nu doar de la nivelul Uniunii spre state, ci și în cadrul acestora, spre nivelul regional ori chiar local. Prin urmare, statele obțin/ li se garantează o anumită sferă de competență exclusivă, dar, pierd alte atribuții în favoarea comunităților regionale sau locale care le compun și care, vor fi în măsură să ia decizii mai adecvate în ceea ce privește politicile locale și, deci, alocarea fondurilor.

Cu toate că extinderile din 2004 și 2007 au ridicat un număr mult mai mare de întrebări decât se așteptau membrii UE-15, integrarea altor state este încă posibilă, cel puțin în ceea ce privește țările din Balcanii de Vest. De aceea, Curtea va trebui să gestioneze protocoalele adiționale și derogările pe care le aduce / le va aduce în corpus-ul dreptului comunitar fiecare extindere.

Este, astfel, posibil ca pe viitor, Curtea să devină o Curte Constituțională a Uniunii, lăsând celelalte competențe, Tribunalului de Mare Instanță ori camerelor specializate pe care urmează a le institui. Cu alte cuvinte, luând în considerare creșterea exponențială a numărului și a tipului de litigii care sunt supuse judecății Curții, s-ar putea ca aceasta să-și rezerve, la un moment dat, doar protejarea respectării dreptului primar, transferând Tribunalului de Prima Instanță și camerelor, toate celelalte competențe ale sale. Chiar în cazul în care ratificarea unei Constituții Europene va întârzia nesperat de mult, responsabilitățile Uniunii atât în interior, în armonizarea unui mare număr de culturi și restanțe istorice, cât și pe plan mondial vor determina cu siguranță Curtea să devină ochiul atent din spatele politicului comunitar. Până la urmă, aceasta este încărcătura unei Curți Supreme și, așa cum sugerează autorii citați, probabil aceasta e natura reală a Curții Europene de Justiție.